

Review

Viorella Manolache, *Signs and designs of the virtual(izing) E@St*, introduction Ian Browne, instead of an afterword
Cristi Pantelimon, LAP Lambert Academic Publishing,
Saarbrücken, 2013, 124 p.

Valentin Trifescu

Babeş-Bolyai University Cluj-Napoca / Sapiientia University Miercurea Ciuc,
E-mail: valentintrifescu@yahoo.fr

Înţeles în sens larg, fără pretenţia unor redefiniri sau reinterpretări teoretice, postmodernismul a avut în spaţiul cultural românesc manifestări vizibile mai ales în domeniul literar, muzical ori al artelor vizuale. În ceea ce priveşte cercetarea ştiinţifică din domeniul umanioarelor, puţini au fost cei care au avut vocaţia sau curajul de a fi contemporani-cu-epoca-lor în stil dar şi în conţinut. Cu alte cuvinte, cercetarea ştiinţifică românească a rămas cantonată în vechile tipare metodologice, tematice şi stilistice, păstrând „toţi nasturii închişi la cămaşă” şi constrângerea unei cravate deja demult demodate, purtate pe post de marcă a seriozităţii academice. Cu toate acestea, câţiva cercetători cu o deschidere interdisciplinară mai amplă – asemenea unor temerari experimentatori ai „stilului neastâmpărat” în cercetare sau a unora care ştiu-să-se-joace-serios şi să facă din actul lecturii academice o plăcere nu numai pentru creier, dar şi pentru urechi sau ochi, cum sunt (pentru a intra în *logica lui Trei*¹) clujeanul François Bréda, sibianul Gheorghe Manolache ori bucureşteanul Bogdan Ghiu – au abordat subiecte marginale ori metisate într-o scriitură cu certe valori estetice, nefăcând rabat, în acelaşi timp, de la rigorile ştiinţifice. Importantă pentru aceşti cercetători a fost realizarea unor texte polivalente, structurate pe mai multe paliere de înţelegere, cu trimiteri mereu subversive „pour les connaisseurs”, dar care, nu în ultimul rând, trebuie să producă plăcere. De cele mai multe ori, tehnica (de codare) folosită pentru lansarea mesajului ideatic apelează la: jocuri de cuvinte, întreruperi, pauze, puncte de suspensie,

¹ Vezi Viorella Manolache, *Philosophical-Political Hecate-isms. The Rule of Three*, Cambridge Scholars Publishing, 2016.

paranteze, slashuri, sublinieri, ruperi de ritm, fragmente, aluzii, linkuri, travestiuri, mixaje, combinații neașteptate ori kitschuri de toate felurile (de limbaj, bibliografic, tematic, discursiv etc.).

Într-un mod cu totul particular, Viorella Manolache, căci despre ea este vorba în rândurile următoare, se remarcă drept unul dintre puținii intelectuali români care fac cu adevărat o cercetare postmodernă, adaptată la ultimele achiziții științifice ale momentului. Pentru a fi *cool*, putem vorbi și de o formă de manifestare a hipsterității în cercetare. Viorella Manolache continuă preocupările sale anterioare, deja centrate pe marginal și pe inedit², adaptându-le tehnologiei și erei digitale. Cartografierea spațiilor identitare este transferată de această dată în domeniul *virtualiza(n)t*, cartea *Signs and Designs of the Virtual(izing) E@St* reprezentând un exercițiu metodologic prin care au fost interpretate, într-o cheie *soft-ware* dar și *soft power* „gruparea intervențiilor (cu aproximație) săptămânale (e)lansate în *jurnalul și blogul Estica*, texte deschise-la-vedere, care ilustrează corelarea preocupărilor de cercetare academic-științifică cu investigațiile de radiografiere a realității local-globaliza(n)te în desfășurare; de fapt, este vorba despre o aplicare a tehnicii *dezarticulatoare*, cu miză în fragmente separate și updatate prin enunțare” (p. 9).

Autoarea declară deschis, încă de la început, că „Demersul de față nu se poate distanța de un anume efect de *cantabilitate* – înțeles, deopotrivă, cu sensul de artisticitate și de produs artizanal – recunoscând *platformei Estica* statutul de *server textual*, autoasamblaj, mod declanșator, de proces și distribuitor de informație. Cu o primă avertizare, aceea că prezentul studiu nu intenționează să schimbe/adnoteze stilul/structura și *așezarea formatată* a intervențiilor, urmând/respectând cerințele tiparului electronic și dimensiunile spațiului indicat (număr de semne/cuvinte) – mod condensa(n)t de redactare a textului și exercițiu de poziționare a acestuia înlăuntrul unor formule/forme/tipare prestabilite. // În acest sens, nu putem să nu amintim, cu referire la deghizările *semnificațiilor pline* în *mesaje diluate*, opinia lui Bogdan Ghiu³, cel care considera că *punctul* dinlăuntrul denumirilor adreselor de internet ar reprezenta un *marcaj* de ruptură/întrerupere, treaptă istorică, prag discret de trecere, de fapt, ar însemna traducerea *limbii* culturii în *limbaj - net*, ca *mod basic* simplificat. // În același registru, pentru Jean-Pau Nerrière⁴, dincolo de fragmentările de ordin lingvistic, ar exista «o formă autentică, corectă de *angloricană*», limitată la un «număr de doar 1500 de cuvinte deja cunoscute», cu o sintaxă elementară și completată cu/de procedee practice de formulare, o limbă generală și uniformă, formă dominantă de «*English light*» – limbajul *Globish*, expresie a filosofiei modului planetar de viață” (p. 9).

² Vezi Viorella Manolache, Henrieta Anișoara Șerban, *Cartografierea marginalității*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2010.

³ Bogdan Ghiu, *Globish - comunicarea (II)*, în *Atelier LiterNet*, 20.08.2006, <http://atelier.liternet.ro/articol/3725/Bogdan-Ghiu/Globish-comunicarea-II.html>, accesat la 1 iulie 2013.

⁴ Jean-Paul Nerrière, *Don't speak English, parlez globish*, Groupe Eyrolles, 2006.

În primul mare capitol, intitulat *E@ST'S Positioning of the Virtual Map (Așezarea Est@ului pe harta virtuală)*, autoarea realizează o topografie virtuală a Estului european, pornind de la afirmațiile lui Alfred Korzybski, potrivit cărora „*harta nu este teritoriu*” precum și că „*tot ceea ce este, există undeva (într-un anume loc)*” (p. 13), formule care au fost cuplate, prin intermediul lui Augustin Ioan, la marea experiență antică premonitoare a lui Platon și Archytas din Tarentum. În această ordine de idei, Est-ului, așezat pe harta virtuală, i se va mai adăuga un „@” pe post de marcă, cratimă sau punct-de-trecere/link de acces spre lumea virtuală; Est@ul geografico-cultural european devenind astfel un *spațiu convertit* într-o *realitate digitală*, postmodernă prin excelență. „De aici și translatarea *locului*, prin elasticități multiple, până la *spațiu imaginat – loc vizualizat, spațiu imaginar – loc virtualiza(n)t*” (p. 13).

Inevitabil, se aduce în discuție „un altfel de spațiu”, *cyberspațiul*, care – legând spațiul public de cel privat, realitatea de virtual – ridică o serie de probleme tehnice, filosofice sau etice. Totodată, este nevoie de o clarificare definițională a conceptului. Astfel, „Depășind definițiile canonizante potrivit cărora «realitatea virtuală este o simulare generată pe calculator a unui mediu tridimensional, pe care utilizatorul are posibilitatea să-l cerceteze și să-l manipuleze ca și cum ar fi real»⁵ sau potrivit cărora, spațiul mediului virtual ar aluneca între/printre imperativul de stocare și cel de reînnoire de informații, de simulare și redare, de generare și navigație, de interacționare coincidentțială *lume virtuală - spațiu public*, prezentul demers va accepta *spațiul virtual* drept *loc-surogat*, prelungire tentaculară a *realului* în *arealul simulat*. // În acest sens, nu vom opera echivalențele riscante ale spațiului virtual cu ale celui utopico-distopic, cu toate tentațiile/capcanele (sur)prinderii «codificărilor și standardizărilor» spațiului alternativ – imaginat-dar-încă-neprodus⁶, constatând că, mai ales în cazul *cyberspațiului*, acesta împrumută coordonatele unui *spațiu mental*, non-fizic și imaginar. Afirmația nu este deloc surprinzătoare în măsura în care conceptul de *hartă mentală* se reîncarcă de la zonele spațiului virtual, corelând *zona centrală*, cu volum redus de informații, cu accent pe valori și credințe – cu *zona periferică*, de stocare a unui (a)flux lărgit de informații, chiar dacă asumate inconștient, dar care au tendința de a se schimba în timp” (p. 14).

Extrem de densă în conținut, analiza *Est@ului pe o hartă virtual(izant)ă*, realizată de Viorella Manolache, aduce în discuție o mulțime de alte concepte-cheie, care ramifică în mai multe direcții subiectul inițial. Într-o abordare topocritică sau geocritică apar: *toposul virtual*, *cyberpunk-ul*, *nonlocul*, *plusspațiul*, *spațiul fetișizat*, *harta mentală*, *harta stereotipală*, *geografia revizibilă*, *societatea în rețea*, *comunitatea virtuală*, *logosul virtual*, *identitatea digitală*, *non-prezența* etc.

⁵ D. Popescu, D. Șendrescu, *Realitatea virtuală*, Editura Universitaria, Craiova, 2002, p. 5.

⁶ J.-J. Wunenburger, *Utopia sau criza imaginarului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p.19.

Mizele locale și regionale sunt dezvoltate și transferate în capitolul *A Virtual(izing) Europe Project (Proiectul unei Europe virtualiza(n)te)* asupra întregului spațiu european. În acest fel, „Deloc imun la asaltul virtualului asupra realității în forma sa canonizantă, modelul european, declarându-și drept finalitate umplerea lacunelor dinlăuntrul spațiului interdisciplinar al studiilor despre integrare, rezzonează la mutațiile virtuale prin platforma de cercetare CVCE. Aceasta favorizează accesul publicațiilor digitalizate, drept *corpora* de cercetare, cu tot ceea ce presupune platforma particulară a fișierelor pe subiect, a hărților interactive, a diagramelor sau a cronologiilor generale” (p. 36). Cu această ocazie, metodele și rezultatele de analiză ale materialului digital vor căpăta, într-un mod firesc, denumirile de: *e-cercetare*, *e-umanisme*, *e-publicații* sau *cyberinfrastructuri*.

Inevitabil, sunt atinse limitele democrației și ale culturii în *epoca maselor* (anunțate profetic de José Ortega y Gasset), ale accesului la informații și ale libertății de a alege. În acest sens: „Sub semnul autoironiei și al autorelativizării, ca strategie de comunicare, Sascha Lobo⁷ denunța depășirea democrației scrise prin adaptarea ei la mediul virtual, ai cărui explicatori formează un parlament online, cu toate deschiderile transparentizante înspre modelul unui canal de *feedback*. *Intervalul poartă însemnele la vedere ale tranziției curioase*, subsumate coincidențelor virtual-politice și ancorate în ceea ce Sascha Lobo condamnă prin «*faptul că, dacă oamenii citesc doar primele 10 rezultate ale căutării pe Google, nu este problema Google*»” (p. 38).

În capitolul *Estica: Journal and Blog* (Estica: jurnal și blog), Viorella Manolache abordează, într-o manieră deosebit de fragmentară o serie de subiecte de interes românesc, cum ar fi: localismul creator, feminismul, biopolitica, și nenumărate alte tematici cu implicații politice. Toate acestea pornind de la ideea că: „Acest subcapitol își propune să comenteze modificările lansate de coordonatele virtuale cu impact în posibilele interogații: În ce măsură hărțile virtuale pot fi aplicate oricăror mesaje? Virtualul sincronizează Estul cu modelele tari ale Vestului? Reprezintă virtualul sfârșitul spațialităților tradiționale? // Ipoteza generală are în vedere evidența că platforma Estica funcționează ca o hartă, cu multiple trasee, recunoscând istoria comună: texte filosofico-politice, texte culturale, semnale literar-culturale și filosofico-politice, localizate [...] înlăuntrul perimetrului Estic românesc, confirmând axioma că șablonul virtual poate fi aplicat oricărui mesaj” (p. 48).

Viorella Manolache ne propune o carte unică în bibliografia de specialitate din România, care reprezintă un prag important de trecere spre noi discipline (interdisciplinare prin definiție) care racordează științele umanistice la era digitală. Putem spune că autoarea face o pledoarie savantă pentru științele umanistice digitale. Intuind, de la bun început, că mediul virtual implică o strânsă legătură cu mediul real, precum și faptul că acesta presupune o evidentă dimensiune spațială care se pretează la o cartografiere specifică,

⁷ Sascha Lobo, „Sălbaticul războiului cibernetic”, în *Die Zeit*, 22 mai 2012.

geocritică, în care spațiile, locurile, simbolurile, semnele, grafiile și textele sunt decodate (ba chiar traversate prin intermediul sistemelor GIS) într-o cheie virtual(izant)ă adresată de la bun început unui destinatar exterior, din spațiul real, dar intrat în logica digitală (p. 106). În cele din urmă, după cum afirmă deschis autoarea, „De fapt, lucrarea demonstrează că spațiul Estic, în general, și cel românesc, în particular, nu suferă de complexe în a-și construi virtual rampe de lansare, neputând nega însă întreținerea statutului de culoar/terminal⁸ dintre/între continuitate și fractură; toate acestea fără a eluda modelul preluării, al racordărilor la modă, al tentației de a fi în flux, cu lansarea, pe nerăsuflăte, în asumarea și pe cale virtuală a unei cetățenii universale (e-cetățean). // Fără a acorda câștig de cauză realului sau virtualului, în sens hassan-ian, considerând că marca postmodernismului este aceea de a recurge la o serie de tehnicisme, în demersul nostru ne-am propus să demonstrăm că nu este vorba despre un fenomen de înlocuire, ci despre instaurarea unei relații democratice (parteneriale) între real-virtual, de coproprietate sau de încorporare a osemintelor moderniste în lutul modelator al postmodernismului; sau de ce nu, doar de o reconvertire/refolosire a conceptelor modernismului târziu” (p. 109).

Acestea fiind spuse, nu putem decât să felicităm Autoarea pentru munca depusă și să ne bucurăm de rezultatele acestei cărți-manifest!

⁸ Cu aluzie la termenul de *platformă*, *terminalul* poate fi înțeles (aici) ca aerogară urbană care servește drept punct de sosire sau de plecare a pasagerilor și, deopotrivă, dispozitiv de intrare sau de ieșire, cuplat cu calculatorul; element de conectare a componentelor electronice periferice ale unui calculator, organ de intrare sau de ieșire a datelor. Nu putem omite, în armonizarea celor două note definiționale, imaginea livrată de un film precum *Terminalul* (2004), în sensul denunțării, deopotrivă, a unui spațiu Estic de nelocalizat - „Krakozia” - și a unui “no man’s land”, cu statut de „home”- aeroportul JFK din New York, *platformă* care descărcată de orice realism politic ușor de suprapus legendei urbane, care i-a servit drept inspirație lui Spielberg, reîncarcă profilul apatridului cu desemele celui care ajunge să domine, în sens „colegial”, spațiul, trasându-i sau, din contră, ajustându-i, prin deschidere, regulile. Perspectiva poate fi direcționată spre acel sens badiou-ian al lumilor susținute de un contra-punct, drept formulă (de)teritorializantă, având ca unică existență *reprezentăția*.